

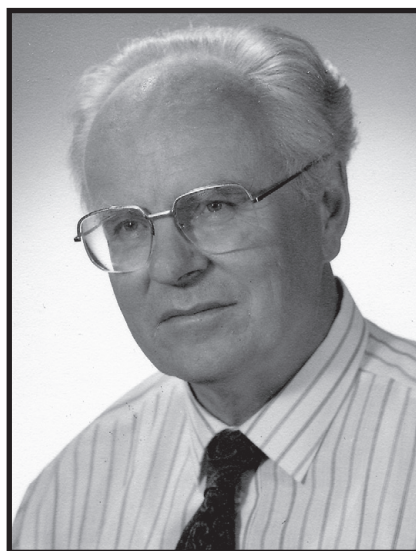
Mälestades silmapaistvat füsioloogi ja arstiteadlast Johannes Piiperit (1924–2012)

Käesoleva aasta alguses saabus kurb sõnum: jaanarikuu teisel päeval suri Saksamaal Göttingenis Tartu Ülikooli audoktor ning rahvusvaheliselt väljapaistev füsioloog ja arstiteadlane Johannes Piiper. Ta sündis 11. novembril 1924. aastal Tartus ülikooli õppejõu perekonnas. Tema isa Johannes Piiper senior oli Tartu Ülikooli zooloogiaprofessor ja tunnustatud looduskirjanik. Kodune looduskeskne ja akadeemiline õhkkond avaldas kahtlemata olulist mõju nooruki edasisele kujunemisele.

1942. aastal lõpetas J. Piiper Hugo Treffneri gümnaasiumi ja sarnaselt paljude teiste temavanuste eesti noormeestega mobiliseeriti ta Saksa sõjaväkke. Sõjakeerises sattus ta Saksamaale ning oli sõja järel kaks aastat Ameerika Ühendriikide võimude käes sõjavangis. Vabanevuna asus ta Göttingeni ülikooli arstiteadust õppima ning lõpetas stuudiumi 1952. aastal. Sihikindla ja visa töö tulemusena kaitses ta arstiteaduse doktoriväitekirja juba 1954. aastal.

Aastatel 1958–59 täiendas ta oma füsioloogiateadmisi Ameerika Ühendriikides Buffalo ülikoolis. 1960. aastal ta habiliterus Saksamaal ja omandas õiguse pidada füsioloogialoenguid Göttingeni ülikoolis, kus ta töötas õppejõuna aastatel 1960–1992, olles alates 1966. aastast füsioloogiaprofessor.

Alates 1953. aastast oli ta enam kui 50 aastat seotud Göttingenis asuva maailmakuulsa Max Plancki Eksperimentaalmeditsiini Instituudiga. Algul töötas ta seal uuringuassistendina, siis oli instituudi teaduslik liige ning pidas hiljem instituudi peadirektori, füsioloogiaosakonna juhataja ja tegevdirektori vastutusrikkaid ameteid. Prof Piiperi

peamised uurimissuunad olid hingamisfüsioloogia ja võrdlev füsioloogia. Iseäranis oluliseks tuleb pidada gaasivahetuse võrdlevaid uuringuid kaladel, kahepaiksetel, lindudel ja imetajatel. Nende uuringutega saavutas ta rahvusvahelise tunnustuse. Tema sulest ilmus kokku üle 570 publikatsiooni.

Klassikaliseks võib pidada tema ja Hans Peter Koepcheni ühiselt kirjutatud raamatut hingamisest, mis ilmus 6. köitena kapitaalses koguteoses „Physiologie des Menschen“ (toimetajad O. H. Gauer, K. Kramer ja R. Jung, 1975). Samuti väärib märkimist tema erakordne teaduslik pikaajalisus: veel 78aastasena avaldas ta ajakirjas *European Journal of Applied Physiology* valdkonna jaoks olulise teadusartikli. Selles eksperimentaalses uurimistöös jõudis ta lihastöö energaatikat analüüsides huvitavate üldbioloogiliste järeldusteni. Maailmas, kus toimub ellujäämise nimel kiskjate ja saakloomade võistlus, näib evolutsioon loodusliku valiku vahendusel eelistavat lihaskontraktsiooni kiirust ökonoomsusele. Või siis teistpidi, süsteemi

esilekerkimine, kus kiirusele on antud oluline eelis ökonoomsuse ees, on kiskja ja saakloomade võistlus selleks võimsaks tööriistaks, mis suunab evolutsiooni.

Ta oli tegev arvukates erialaselt-sides, nagu *European Respiratory Society*, *American Thoracic Society*, *European Society for Comparative Physiology and Biochemistry* jt. Prof Piiper oli mitmete oluliste füsioloogiaajakirjade toimetuse või toimetuskolleegiumi liige (*Respiration Physiology*, *European Journal of Applied Physiology and Occupational Physiology*, *Respiration*, *Reviews of Physiology, Biochemistry and Pharmacology* jt). Samuti oli ta paljude oluliste rahvusvaheliste teaduslike füsioloogiaürituste korraldaja ja kutsutud esineja. Samas ei unustanud ta oma sünnimaad ega sidemeid siinsete teadusringkondadega. 1991. aastal valiti ta Eesti Teaduste Akadeemia välisliikmeks füsioloogia alal ning Šveitsi Fribourgi ülikooli (1990) ja Tartu ülikooli (1994) audoktoriks. Ta pidas Tartu Ülikoolis korduvalt loenguid ning aitas mitmel moel kaasa Göttingeni ülikooli ja Tartu ülikooli akadeemiliste sidemete arengule. 2002. aastal tunnustas Eesti president Johannes Piiperi tegevust Valgetähe IV klassi teenetemärgiga.

Vaatamata silmapaistvatele saavutustele teadusmaailmas jäi Johannes Piiper elu lõpuni tagasihoidlikuks ning omaenese mina mitteületähtsustavaks inimeseks. Me jääme mäletama professor Johannes Piiperit kui väga laia silmaringiga tippteadlast, aga ka kui äärmiselt meeldivat, sõbralikku ja abivalmis kolleegi.

TÜ füsioloogia instituut
eero.vasar@ut.ee